

A SZÜLŐI NEVELŐI STÍLUS ÉSZLELÉSÉBEN SZEREPET JÁTSZÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PÁRKAPCSOLATI ELÉGEDETTSÉGRE, PÁRKAPCSOLATI INTIMITÁSRA, FELNŐTT KÖTŐDÉSRE, ÉSZLELT STRESSZRE ÉS REZILIENCIÁRA

Hadházi Éva^{1*} – Czinkóczki Annamária³ – Homoki Adél³ – Takács Szabolcs²
– Csikós Gábor¹ – Kövesdi Andrea¹ – Törő Krisztina¹ – F. Földi Rita¹

¹ Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Intézet, Fejlődéslelektani Tanszék, Budapest

² Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Intézet, Általánoslelektani és Módszertani Tanszék, Budapest

³ Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Intézet, Budapest, egyetemi hallgató

Absztrakt

Elméleti háttér: A szülők nevelési stílusának a gyermekek fejlődésében betöltött szerepét intenzív kutatási érdeklődés övezi, ám az empirikus vizsgálatokban lényegesen kevesebb figyelmet kapnak azok a folyamatok és tényezők, amelyek befolyásolják a szülők nevelési elveinek, stílusainak alakulását (Kotchick és Forehand, 2002). *Vizsgálati cél:* A család alrendszerének kölcsönös egymásra hatását figyelembe véve, vizsgáljuk az észlelt szülői nevelői stílusok összefüggéseit egyrészt olyan *egyéni jellemzőkkel*, mint az észlelt stressz, reziliencia, szülőkhöz való felnőtt kötődés -, másrészt a *házastársi alrendszer olyan jellemzőivel*, mint a párkapcsolati elégedettség, gondoskodás, kontroll és párhoz való kötődés. *Módszer:* 324 fős (297 anya, 27 apa) keresztmetszeti, online, önkitöltős kérdőíves vizsgálatunkban a következő mérőeszközöket alkalmaztuk: Szülői Nevelői Stílus Kérdőív (PSDQ 32), Intim Kötődés Mérése Kérdőív (IBM-HU), Közvetlen Kapcsolatok Élményei Kérdőív (ECR-RS), Kapcsolati Elégedettség Skála (RAS-H), Connor-Davidson Reziliencia Kérdőív (CD-RISC), Észlelt Stressz Kérdőív (PSS). *Eredmények:* A skálák közötti összefüggések vizsgálatára faktoranalízist használtunk (Principal Axis eljárás, Varimax rotációval). A kialakított faktorstruktúra alapján a vizsgált skálák 5 faktor mentén rendeződtek el, a faktorok magyarázó ereje 52,339%-os volt. Mérvadónak a teljes variancia 22,027%-át magyarázó első faktort tekinthetjük, ahol a gondoskodás ($r = -0,912$), a kapcsolati elégedettség ($r = -0,875$) és a pár észlelt irányító/ autoritatív szülői nevelői stílus ($r = -0,565$) negatívan korrelálnak az észlelt kontrollal (0,632), felnőtt párkapcsolati szorongással ($r = 0,643$) és elkerüléssel ($r = 0,798$) valamint a pár észlelt tekintélyelvű ($r = 0,521$) szülői nevelői stílusával. A saját szülői nevelői stílus és a pár szülői nevelői stílusának az észlelése függetlennek bizonyult az észlelt stressztől, a rezilienciától (4. faktor) és a felnőtt anyai és apai kötődéstől (2. faktor). A szociodemográfiai tényezők közül a nemi különbség és családi állapot játszik szerepet a szülői nevelői stílusban. *Konklúzió:* A kutatás limitációit is figyelembe véve – a reprezentativitás hiánya, nemi eltolódás – megállapítható, hogy a párkapcsolati elégedettség, intimitás, párkapcsolati kötődés biztonsága meghatározó szerepet játszik a párunk irányító és tekintélyelvű szülői nevelői stílusának észlelésében. Eredményeinknek gyakorlati relevanciáját a pár- és családterápiában tartjuk fontosnak, valamint elméleti szinten a spillover-teória érvényességét erősíthetik.

Kulcsszavak: szülői nevelői stílus ■ párkapcsolati elégedettség ■ párkapcsolati intimitás ■ felnőtt kötődés ■ reziliencia ■ észlelt stressz

Investigation of factors influencing the perception of parenting style,
with particular reference to relationship satisfaction, relationship intimacy,
adult attachment, perceived stress, and resilience

Abstract

Background: The role of parental styles in the development of children is surrounded by intensive research interest, but significantly less attention is paid to understand the processes and factors which influence the parenting styles (Kotchick and Forehand, 2002). *Aim:* Considering the interaction of family subsystems, we examine the correlations of perceived parenting styles with individual characteristics such as perceived stress, resilience, adult attachment to parents, and with characteristics of the marital subsystem such as relationship satisfaction, intimacy and attachment to partner. *Method:* In our cross-sectional, online, self-report questionnaire survey of 324 parents (297 mothers, 27 fathers), we used the following measurement tools: Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ-32), Intimate Bond Measurement (IBM-HU), Experience in Close Relationship – Relationship Structure (ECR-RS), Relationship Assessment Scale (RAS-H), Connor-Davidson Resilience (CD RISC) and Perceived Stress Scale (PSS). *Results:* Factor analysis (Principal Axis method with Varimax rotation) was used to examine the correlations between the scales. Based on the developed factor structure, the examined scales were arranged along 5 factors, the explanatory power of the factors was 52.339%. The first factor explaining 22.027% of the total variance can be seen as decisive, where care ($r = -0.912$), relationship satisfaction ($r = -0.875$) and the couple's perceived authoritative parenting style ($r = -0.565$) are negatively correlated with perceived control (0.632), relationship anxiety ($r = 0.643$), and avoidance ($r = 0.798$), and the couple's perceived authoritarian ($r = 0.521$) parenting style. The perceptions of one's own and our partner's parenting style proved to be independent from perceived stress, resilience (factor 4), and adult maternal and paternal attachment (factor 2). Regarding sociodemographic factors, there is a difference in perceptions of parental style along gender and marital status. *Conclusions:* Considering the limitations of the research – lack of representativeness, gender shift -, it can be stated that the relationship satisfaction, intimacy, and adult attachment to partner play an important role in the perception of our partner's authoritative and authoritarian parenting style. Practical relevance of our results can be considered in couple and family therapy, and on a theoretical level they can strengthen the validity of the spillover theory.

Keywords: parenting style ▪ intimate bond ▪ relationship satisfaction ▪ adult attachment
▪ resilience ▪ perceived stress

BEVEZETÉS

„A participation mystique, vagyis a primitív tudattalan azonosság révén, a gyermek érzékeli a szülők konfliktusait, és annyira szenved tőlük, mintha azok saját konfliktusai volnának...”

(G.W. 17 köt. 144.o. id. Alt, 1995, 14.o.)

Alt (1995) „Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről” című könyv előszavában idézi C.G.Jung gondolatait. Bár kutatásunkban nem a tudattalan azonosságokra fókuszálunk, elfogadjuk, hogy a szülői párkapcsolat, annak minden nehézsége és öröme áthatja a családi klímát, és mély lenyomatot hagy a családtagok, köztük a legérzékenyebbek, a fejlődő gyermekek személyiségében. Az apák

és az anyák leghőbb vágya, hogy egészséges, életrevaló, boldog gyermekeket neveljenek, „elég jó szülők” legyenek (Winnicott, 2000). Ezért, szeretnénk választ kapni arra a kérdésre, hogy vajon bizonyos egyéni vagy párkapcsolati tényezők befolyásolják-e azt, hogy egy szülő milyen értékek, elvek, nézetek mentén szocializálja a gyermekét, milyen konkrét viselkedést, nevelési módszereket alkalmaz, azaz, milyen a nevelői stílusa.

A téma fontosságára hívják fel a figyelmet azok a kutatási eredmények, melyek a nevelői stílusok gyermekek fejlődésére gyakorolt hatását bizonyítják, nemcsak kisgyermekként, hanem még serdülőkorban is (Simons & Conger, 2007; Weiss & Schwartz, 1996).

A gyermekek nevelésének elsődleges terepe a család. Ez az a rendszer, ahol a tagok kölcsönös egymásra hatásának során alakul az érzelmi klíma, érték és szabályrendszer képezi a szocializáció színterét (Sallay és Münnich, 1999). A szülők egészségi és érzelmi állapota, pszichológiai jólléte döntő módon befolyásolja, milyen módon tudnak kapcsolódni a gyermekeikhez, hogyan tudnak felelősséget vállalva gondoskodni önmagukról, párjukról és a természetes módon függő viszonyban lévő, még fel nem nevelt gyermekeikről.

A család, mint rendszer, egymással kölcsönhatásban lévő (egyéni, házastársi, szülői, gyermeki) alrendszerek működési egységeként funkcionál (Minuchin, Colapinto, Minuchin, 2002). Így a családtagok – mivel a tágabb rendszeren belül egyszerre akár több alrendszernek is részesei – szerepei, funkciói ezen alrendszerek mentén szerveződnek, hatást gyakorolva egymásra. Kutatásunkban a kölcsönös egymásra hatásokat szem előtt tartva szeretnénk individuális szinten vizsgálni a szülői alrendszer attribútumaként megjelenő szülői nevelői stílusokat, az egyéni sajátosságokat – a spillover teória mentén (Cox, Paley, Harter, 2001; Repetti, 1987) –, valamint a házastársi alrendszer jellemzőit.

Arra keressük a választ, hogy vajon a saját szülői nevelői stílus és a pár szülői nevelői stílusának az észlelése köthető-e olyan egyéni jellemzőkhöz, mint az észlelt stressz, a reziliencia, a felnőtt kötődés a szülőkhöz, illetve a házastársi/párkapcsolati jellemzők közül a kapcsolattal való elégedettség, az intimitás és a párkapcsolati kötődés.

Korábbi kutatások szerint a szülők közötti negatív érzések, konfliktusok átterjedhetnek a szülő-gyermek kapcsolatra, és hatással vannak a gyermekek egészséges fejlődésére (Cox, Paley, Harter, 2001; Repetti, 1987).

A jelen vizsgálat során alkalmazott elméleti keret alapvetően a baumrindi szülői nevelői stílusokra (Baumrind, 1971) épül, hiszen a kutatásban használni kívánt Robinson, Mandlco, Olsen, és Hart (2001) által kidolgozott mérőeszköz ezt a megközelítést veszi alapul. A modell – a korábbi kutatásokhoz hasonlóan (Sallay és Münnich, 1999) – két dimenzió mentén ragadja meg az egyes stílusokat: a *melegség* dimenzió (gyermekekkel való emocionális kapcsolat minősége, gyermek / szülő központúság, felelősségteljes / felelőtlen nevelés), és a *kontroll* dimenzió (korlátozó / engedékeny, követelő / elnéző viselkedés).

A SZÜLŐI NEVELŐI STÍLUSOK JELLEMZÉSE

Baumrind (1971) empirikus alapokra támaszkodó modellje négy szülői nevelői stílust különít el: autoritáriánus/tekintélyelvű, permisszív/megengedő, elhanyagoló, autoritatív/irányító.

Az **autoritáriánus/tekintélyelvű** szülő szigorú, a hangsúlyt a tekintélynek való feltétlen engedelmességre helyezi (Baumrind, 1971). A parancsok betartását megköveteli, kerüli az alkudozást, kommunikációjára a parancsolás, büntetés jellemző: az elutasítás, lelki kontroll dimenziókban különösen magas pontszámokat érnek el az így nevelők (Baumrind, 2013). Ez a stílus kevésbé optimális a gyermekek számára (Millings, 2013). Gyermekeik zárkóztak, félnékek, kevésbé fejlettek a szociális készségeik, segítségért gyakran egy tekintély-személyhez fordulnak (Oroszné Perger, 2002).

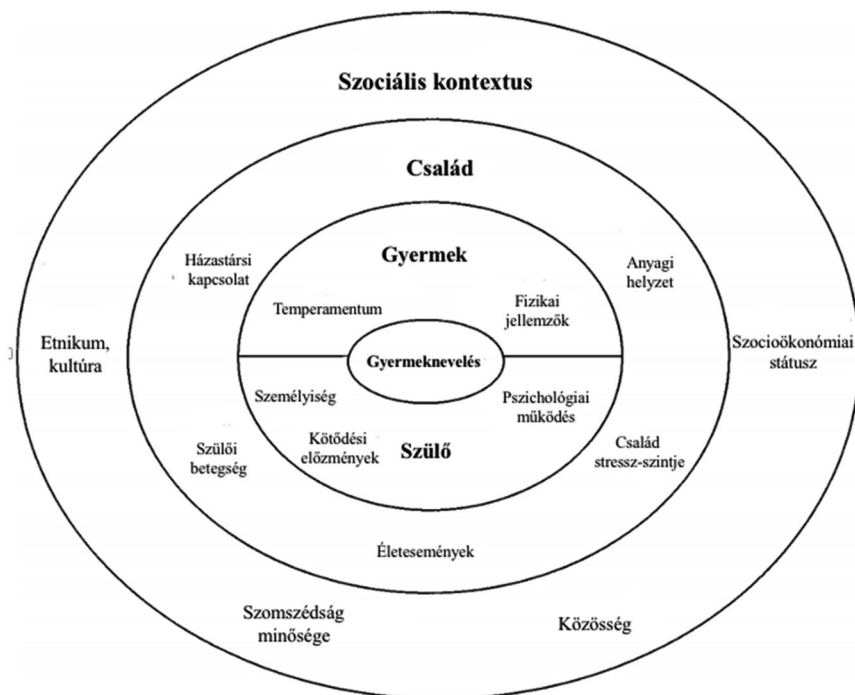
A **permisszív/engedékeny** szülő nagy szabadságot biztosít gyermekének, és a törekvéseit túlzott mértékben támogatja. Nem kontrollál, kevés konfrontációt gyakorol, és nem is vár el magas teljesítményt gyermekétől (Baumrind, 1971). Érzelmi oldalról az így nevelők nem feltétlenül hidegek, ridegek, jellemző lehet rájuk a (következetesség nélküli) melegség, elfogadás (Oroszné Perger, 2002). A permisszív stílusban nevelés szintén kevésbé optimális a gyermekek számára: az így nevelkedettek jellemző az impulzuskontroll-hiány (Maccoby és Martin, 1983), valamint az éretlenség, önállótlanág, gyengébb önkontroll (Cole és Cole, 2006).

Az **elhanyagoló** szülő gyakran elutasítóan, odafigyelés nélkül fordul gyermeke felé, laza kontrollt és kényszerítő elveket alkalmaz (Baumrind és mtsai, 2013). Kevés energiát fektet a szülőségbe, ellenséges is lehet, valamint előfordulhat, hogy figyelmen kívül hagyja gyermekét, az ő szükségleteit (Maccoby és Martin, 1983).

Az **autoritatív/irányító** szülő egyértelmű, a gyermek életkorának megfelelő elvárásokat támaszt, a szabályokat elmagyarázza, közösen megvitatja gyermekével, jogait is kölcsönösnek tekinti vele (Cole és Cole, 2006). Jellemző rájuk az érzelmi melegség és másik felé irányuló figyelem (Oroszné Perger, 2002): az irányító szülők az elfogadás, viselkedéskontroll dimenziókban magas pontszámot, míg a lelki kontrollban alacsonyokat érnek el (Baumrind, Larzelere, Owens, 2010). Gyermekeik bátrabbak, nyitottabbak, önállóbbak, nagyobb az önkontrolljuk (Cole és Cole, 2006). A gyermekek számára ez a nevelési stílus a legoptimálisabb, kedvező hatással van a gyermekek felelősségvállalására, autonómiájára (Baumrind és mtsai, 2013), és instrumentálisan kompetens személyiséget eredményez (Oroszné Perger, 2002).

A SZÜLŐK NEVELŐI STÍLUSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A gyermeknevelési eljárások és a gyermekek adaptív alkalmazkodása közötti kapcsolatot széleskörűen vizsgálták és igazolták, azonban az empirikus vizsgálatokban kevesebb figyelmet kaptak azok a folyamatok és tényezők, amelyek befolyásolják a szülők nevelési elveinek, stílusainak alakulását (Kotchick és Forehand, 2002). Egy korai modell (Belsky, 1984) három fő területet emel ki, amelyek meghatározzák a gyermeknevelést: 1) *gyermek jellemzői* (például temperamentum), 2) *szülő jellemzői* (például személyiség, pszichológiai működés, kötődés múltja) 3) *családi környezet* (például stressz és támogatás). (ld. 1.sz. ábra)

1. ábra. Belsky (1984) modellje Kotchick és Forehand (2002, 258.o.) alapján

Az egyes területek (*szociális kontextus, család, szülők, gyermekek jellemzői*) és ezek kapcsolatát a gyermekneveléssel, nevelési stílusokkal a kutatások átfogóan igazolták, azonban a folyamatok teljes megértése, a tágabb kontextusú változók szerepe állandóan változik. Így ezek feltérképezése, vizsgálata mindig aktuális és kiemelten fontos (Kotchick és Forehand, 2002).

A SZÜLŐI NEVELŐI STÍLUSOK ÉS A GYERMEK FEJLŐDÉSE KÖZÖTTI
LEHETSÉGES ÖSSZEFÜGGÉSEK RÖVID BEMUTATÁSA

A nevelői stílusok hatása a gyermekek fejlődésére megkérdőjelezhetetlen, de annak mértéke, az egyes stílusok következményei meglehetősen vitatottak. Úgy tűnik, a kulturális különbségek fontos szerepet játszanak a hatékonyságban (Chao, 1996, Lamborn, Dornbusch és Steinberg, 1996).

Gyakori, hogy a gyermekek serdülő- vagy felnőttkorban megjelenő patológiáinak etiológiáját kutatva találnak összefüggéseket a szülői bánásmóddal. Például az alexithymiát – azaz az érzelmek felismerésének, feldolgozásának és szabályozásának nehézségét – vizsgáló kutatásokban hideg és túlvédő magatartást tanúsító szülőket azonosítottak, mint „jelentős másikkokat”, akikről a gyermek a belső reprezentációit kialakíthatta (Kooiman et al., 2004). Ganesini (2012) az Emotion-Related Parenting Styles kérdőív olasz adaptációjával szintén korrelációt talált az alexithymia és szülői nevelői stílusok között. Az érzelmi coach stílusnál (érzékeny a gyermek érzelmi állapotaira, tiszteletben tartja, és nem szorong a gyermek érzelm kifejezése során) negatív a korreláció az alexithymiával. Minden más stílusnál pozitív az együttjárás, azaz minél elutasítóbb (dismissing), helytelenítőbb (disapproving) és ráhagyóbb (laissez – faire) a szülő, annál magasabb a gyermek pontszáma az alexithymia skálákon.

Az elhanyagoló, bántalmazó szülői bánásmód fellelhető a patológiás fejlődés hátterében, így például a fizikai bántalmazás együttjárást mutat az antiszociális személyiségzavar tüneteivel (DeLisi, Drury & Elbert, 2019).

Campana, Henderson, Stolberg, és Schum (2008) is bemutatta kutatásában, hogy a gyermekek alkalmazkodását jelentősen befolyásolja a szülő nevelői stílusa. Az anyai irányító stílus és az apai irányító vagy tekintélyelvű stílus esetében alacsonyabb volt a gyermeki depresszió és agresszió előfordulásának valószínűsége, továbbá a gyermek önértékelése magasabb volt, míg a gyermeküket egyedül nevelők között a megengedő apák esetében volt a leggyakoribb a depresszió. Az irányító nevelői stílus abban az esetben is protektív faktornak bizonyult, ha csak az egyik szülő nevelt irányító stílusban és a másik megengedő stílust alkalmazott.

A gyermekek számára optimális szülői nevelői attitűd támogatja a fejlődés normális menetét. Baumrind (1991a) szerint bár a gyermek temperamentuma befolyásolja a nevelői stílust, azonban a választott nevelői stílusok is egyértelműen hatnak a gyermek személyiségére, iskolai teljesítményére. Dornbusch és munkatársai (1987) azt találták, hogy az irányító nevelési stílus nemcsak óvodáskorban van jó hatással a gyermekekre, hanem iskoláskorban is jobb teljesítménnyel, fejlettebb társas készségekkel jár együtt.

Ezen eredmények tükrében a nevelői stílusok operacionalizálása, vizsgálati módszerek kidolgozása fontos területnek bizonyulhat, amelyhez a PSDQ kérdőív (*Parenting Styles and Dimensions Questionnaire*; Robnson, Mandlco, Olsen és Hart, 2001) megfelelő kutatási eszközként szolgálhat.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK A PSDQ KÉRDŐÍV HASZNÁLATÁVAL

A baumrindi modellre épülő PSDQ szülői nevelői stílus kérdőív széles körben alkalmazható. Nemcsak az önészleletről szolgálhat információval, – szülőként hogyan látja valaki saját magát – hanem a másikról alkotott kép is megjelenhet (hogyan látja a párját szülőként), akár a párkapcsolati dinamika (anya és apa), akár a szülő-gyermek közötti viszony vizsgálatáról van szó. Ezt bizonyítja több nemzetközi kutatás, hiszen a kérdőív ausztrál (Robinson, Mandleco, Olsen és Hart, 1995), ázsiai (Fu és mtsai, 2013; Wu és mtsai, 2002) és európai (Martins és mtsai, 2018; Önder és Gulay, 2009; Kern és Jonyniene, 2012) mintán is adaptálásra került.

A gyermekek szüleikkel való kapcsolatának tanulmányozása során a kutatók számos különböző kontextusban találtak érdekes összefüggéseket a PSDQ kérdőív használata során.

Az anyai és apai szülői nevelői stílusok, valamint az óvodás korú gyermekek agresszív magatartásának vizsgálatakor Fili (2016) magas reliabilitást mért a szülőknél (n=310) az irányító, tekintélyelvű és a megengedő skálákon (Cronbach- α 0,86, 0,81, 0,71) a PSDQ kérdőívvel, de nem talált szignifikáns eredményt a 62 tételes változatot, a PPQ-t (*Parenting Practices Questionnaire*; Robinson és mtsai, 1995) használva. Hart és munkatársai (1998) vizsgálata alapján a szülők közötti kapcsolati konfliktus összefüggést mutat a kisfiúk agresszív viselkedésével. Az anyai és apai korlátozás, a válaszkészség hiánya és a pszichológiai kontroll pedig szignifikánsan korrelált a gyermekek társaikkal szembeni nyílt agressziójával.

Topham és munkatársai (2011) a PSDQ 32 tételes változatával (Cronbach- α 0,84 és 0,71) anyákat és 6-8 éves gyermekeiket vizsgálták többek között az érzelmi évessel kapcsolatban. A nevelésben minél inkább az irányító stílus és a nyílt érzelemkifejezés volt jellemző a szülőre, annál kevésbé választották a gyermekek az evést az érzelmi feszültségek feloldására. Tagliabue és munkatársai (2015) a serdülő fiatalok kommunikációja és a szülői nevelési stílusok között találtak összefüggést. A tekintélyelvű és irányító stílus esetében 0,86 – 0,94 közötti Cronbach- α értéket mértek, míg a megengedő stílusnál a Cronbach- α 0,47 és 0,51 volt. A nyílt kommunikációhoz az elfogadó légkör mellett az elvárások is szükségesnek bizonyultak.

Azonban a szülő kommunikációs módja, nevelési stílusa nagyban függ a családi környezettől (Belsky, 1984) is. Az alábbiakban a párkapcsolat szerepét mutatjuk be a családon belül egy sajátos elméleti keretben.

A SPILLOVER-TEÓRIA

A házasság minősége és a gyermekek jellemzői közötti kapcsolatot már több mint három évtizede bizonyították (Emery, 1982), amely megerősítést nyer azóta is (Cummings és Davies, 2010). Több elmélet és mechanizmus igyekezett feltárni a házassági viták/viszályok és a gyermekek problémái közötti kapcsolatot, az egyik ezek közül a spillover-teória (Cox, Paley, Harter, 2001; Repetti, 1987). A **spillover-teória** szerint a szülők közötti negatív érzések, konfliktusok átterjedhetnek a szülő-gyermek kapcsolatra, és ott további problémákat okozhatnak.

A család, mint rendszer elméleti kereteibe helyezve a teóriát, ha a szülői alrendszerben negatív érzelmek, konfliktusok vannak, akkor ezek megjelennek a szülő-gyermek alrendszerben is. A házassági minőség és a szülő-gyermek kapcsolat minősége közötti pozitív kapcsolatot több kutatás is igazolta (Buehler, Benson, Gerard, 2006; Erel és Burman, 1995), ezzel megerősítve a spillover-teória gyakorlati érvényességét.

Kouros és munkatársai (2014) kutatásukban – anyákkal és apákkal 15 napon keresztül naplót írtattak, amelyek elemzése során – azt találták, hogyha a szülő rossznak értékelte a házastársi minőségét, akkor gyermekével való kapcsolatát is gyengébb minőségűnek érezte. A spillover-teória alapján a házastársi minőség nemcsak a szülő-gyermek kapcsolat minőségére lehet hatással, hanem az alkalmazott gyermeknevelési eljárásokra, szülői nevelői stílusokra is. Egy kutatásban anyákat vizsgálva azt az eredményt kapták, hogy a nagyobb szülői egyetértés a gyermeknevelési eljárásokban, az apák jelentősebb bevonódása a nevelésbe, az alacsonyabb házastársi stressz mind kapcsolódott az anyák nagyobb házastársi elégedettségéhez (Kwok, Cheng, Chow, Ling, 2013).

Tekintettel a szülői párkapcsolati feszültségek gyermekek fejlődését károsan befolyásoló hatására (Gottman & Katz, 1989), kiemelten fontosnak tartjuk annak vizsgálatát, hogy vajon a szülői nevelői stílusok – mivel minőségileg befolyásolhatják a gyermekek életét akár hosszú távon is – milyen egyéni és párkapcsolati tényezőkkel járhatnak együtt.

VIZSGÁLATI KÉRDÉSEK

1. A saját szülői nevelői stílus és a pár szülői nevelői stílusának az észlelése köthető-e olyan egyéni jellemzőkhöz, mint: az észlelt stressz, reziliencia, a felnőtt kötődés a szülőkhöz?

2. A házastársi/párkapcsolati jellemzők, úgymint: a kapcsolattal való elégedettség, intimitás és párkapcsolati kötődés magyarázó tényezői-e a szülői nevelői stílusnak?

MÓDSZER

Minta és eljárás

A keresztmetszeti, kérdőíves online vizsgálatunk a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karán, a Pszichológiai Intézet Fejlődéslélektani Tanszéken a „*Családi-és egyéni protektív és vulnerabilitás faktorainak vizsgálata gyermek és serdülő korosztályban*” című kutatási projekt keretén belül (témaszám: 20630B800) történt. Jelen kutatást a Pszichológiai Intézet Etikai Bizottsága engedélyezte (az etikai engedély száma: 81/2019/P/ET).

Törekedtünk a reprezentativitásra, így szerettünk volna minél változatosabb lélekszámú, földrajzi elhelyezkedésű és infrastruktúrájú településen élő anyákat és apákat bevonni. A mintába kerülésnél fontos szempont volt az önkéntesség, a nagykorúság (az alsó korhatár 18 év, felső korhatár nem volt meghatározva). Kizárási kritérium az analfabetizmus és a gyermektelenség volt. Az adatgyűjtés a Károli Gáspár Református Egyetem pszichológia szakos hallgatóinak segítségével, elektronikus úton, anonim módon, hólabda módszerrel történt, 2019. szeptember 24. és 2020. április 18. között. A PSDQ kérdőív használatát Dr. Robinson Clyde engedélyezte. A kérdőív magyar adaptációját Hadházi és munkatársai végezték (2021).

A mintába 324 fő (27 férfi és 297 nő) adatai kerültek. A nemi eltolódás igen jelentős a nők javára, ami a vizsgálat online lebonyolításának a sajátosságából is fakadhat, a férfiak kevésbé vállalták a meglehetősen hosszú időt (kb. 30 percet) igénybe vevő kérdőívcsomag kitöltését, a munka honorálására pedig nem volt lehetőség, ami esetleg növelhette volna a részvételi motivációt.

G-Power elemzéssel¹ közepes hatásméret feltételezésével (0,5-ös hatásmérték szintet beállítva) 5%-os szignifikancia szint, illetve 5%-os statisztikai erő (másodfajú hiba) mellett meghatároztuk a minimálisan szükséges esetszámot, illetve teszteltük a mintanagyságokat. Ezek alapján az 5%-os első és másodfajú hiba, illetve a hatásmértékek mellett 0,054-es elsőfajú és hasonló másodfajú hiba adódott. Tehát a jelenlegi esetszámokat figyelembe véve az összehasonlítások esetében a szignifikancia és a másodfajú hiba mértéke tartható volt az alkalmazott eljárásokkal, így további alminták létrehozását, illetve esetleges utólagos súlyozásokat nem tartottunk szükségesnek.

A résztvevők életkorának átlaga 41,52 év (SD = 41,52) volt. A legfiatalabb kitöltő 22, a legidősebb 60 éves volt. A legidősebb, azaz azon gyermekek átlagéletkora, akikkel kapcsolatban a nevelői stílusról a vizsgálatban nyilatkozott a szülő 12,52 év (SD = 7,572). A demográfiai adatokat az 1. sz. táblázatban mutatjuk be.

¹ <http://www.gpower.hhu.de/>

1. táblázat. A vizsgálati minta demográfiai jellemzőinek összefoglaló táblázata

	Demográfiai adatok	n	%	Valid %
Nem	férfi	27	8,3	8,3
	nő	297	91,7	91,7
Iskolai végzettség	általános iskola	2	0,6	0,6
	szakmunkásképző	14	4,3	4,3
	szakközépiskola, gimnázium	79	24,4	24,4
	főiskolai, egyetemi hallgató	22	6,8	6,8
	főiskola, egyetem	207	63,9	63,9
Családi állapot	házas	225	69,4	69,4
	élettársi kapcsolat	35	10,8	10,8
	különélés	50	15,4	15,4
	egyéb	14	4,3	4,3
Az egzisztenciához való hozzájárulás mértéke	nagyban hozzájárulok	13	4	4
	párommal azonos mértékben járulok hozzá	185	57,1	57,1
	kiseb mértékben járulok hozzá mint a párom	108	33,3	33,3
A család anyagi helyzete	átlag alatti	13	4	4
	átlagos	185	57,1	57,1
	átlag feletti	108	33,3	33,3
	jóval átlag feletti	18	5,6	5,6
Lakóhely	főváros	115	35,5	35,5
	megyeszékhely	56	17,3	17,3
	város	103	31,8	31,8
	község	19	5,9	5,9
	falu	31	9,6	9,6
Pszichés kezelés	nem állt kezelés alatt	250	77,2	77,2
	pszichoterápiás kezelés alatt állt	45	13,9	13,9
	gyógyszeres kezelés alatt állt	29	9	9
Gyermekszám	1 gyermek	92	28,4	28,4
	2 gyermek	146	45,1	45,1
	3 gyermek	66	20,4	20,4
	4 gyermek	17	5,2	5,2
	5 gyermek	3	0,9	0,9

ESZKÖZÖK

Vizsgálatunk során számos *szociodemográfiai adatot* rögzítettünk: nem, életkor, családi állapot, iskolai végzettség, egzisztenciához való hozzájárulás, a család becsült anyagi helyzete, lakóhely, pszichés állapot, gyermekszám (*ld. 1. sz. táblázat*), a legidősebb gyermek életkora, akire vonatkoztatva a szülő megválaszolja a vizsgálati kérdéseket. Az összefüggések feltárásához az alábbi kérdőíveket alkalmaztuk.

PSDQ Szülői Nevelői Stílus Kérdőív:

*Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – Short Version;
PSDQ rövid, 32 tételű változat (Robinson, Mandleco, Olsen, & Hart, 2001).*

A kérdőívet Önmagára (Self) és a Másikra (Other) vonatkoztatva egyaránt kitöltöttük. A szerzők 1377 fős mintán nyert adatok faktoranalitikus elemzésével 3 nevelői stílust azonosították, a Tekintélyelvű és Irányító stílusokat több dimenzió (alskála) segítségével írták le, míg az Engedékenység csak egy dimenzióból áll. Az egyes alskálákhoz (változókhoz) különböző számú tétel tartozik, így a pontszámításoknál ezek átlagértékét kell figyelembe venni: Megengedő: 5 item, Tekintélyelvű: 12 item, Irányító: 15 item átlaga. A kérdőív kitöltése egyszerű, az utasítása világos: „Alább olyan szülői viselkedések listáját találja, amelyek szülő-gyerek kapcsolatokban fordulhatnak elő. A kérdéseket annak mérésére tervezték, hogy *milyen gyakran* alkalmaz Ön bizonyos viselkedésformákat a gyermekével szemben. Kérem, minden kérdésre válaszoljon!” Ugyanez az instrukció abban az esetben is, ha a kérdéseket arra vonatkoztatjuk, hogy milyenek észleli valaki a párját. Így válaszokat az észlelt énre (Selfre) és a másikra (Other) kapunk.

A válaszlehetőségeket 1-5-ig terjedő Likert skálán lehet bejelölni, ahol az: 1 = Soha, 2 = Néha, 3 = Az esetek felében, 4 = Nagyon gyakran, 5 = Mindig-et jelentik. A kérdőív skáláinak a reliabilitása a 324 fős saját vizsgálati mintán hasonlóan megbízható, mint a korábbi magyar (Hadházi és mtsai, 2021) és a PSDQ szerzői (Robinson, Mandleco, Olsen, és Hart (2001)) által mért Cronbach-alfák. A Megengedő skála bizonyul gyengébbnek, ahogy azt több nemzetközi kutatásban tapasztalták, így Martins és munkatársai (2018), 0,41-es, Önder és Gulay (2009) 0,38-as Cronbach-alfát mértek, Olivari és munkatársai (2013) 0,38-0,84 közötti értékekről számoltak be.

2. táblázat. A PSDQ skáláinak Cronbach – α értéke (Robinson et al, 2001; Hadházi et al, 2021, megjelenés alatt)

PSDQ skálái	Cronbach – α		Cronbach – α Saját (S)		Cronbach – α Másik (O)	
	Robinson et al. (n=1377)	Hadházi et al. (n=711)	Jelen vizsg. (n=324)	Hadházi et al. (n=711)	Jelen vizsg. (n=324)	Jelen vizsg. (n=324)
Megengedő (<i>permissive</i>)	0,64	0,635	0,587	0,728	0,714	0,714
Tekintélyelvű (<i>authoritarian</i>)	0,82	0,733	0,748	0,884	0,865	0,865
Irányító (<i>authoritative</i>)	0,86	0,849	0,839	0,953	0,942	0,942

A PSDQ 32 tételes (rövid) kérdőív felépítését és az alskálák jelentésének átfogó ismertetését az 3.sz. táblázatban ismertetjük. A továbbiakban a skálák, alskálák említése során a táblázatban szereplő magyar kifejezéseket használjuk.

3. táblázat. A PSDQ 32 tételes kérdőív felépítése az (al)skálák jelentése

Nevelői stílus	Változó (alfaktor)	Mit mérnek a (al)faktorok	Tételek száma	
1. Megengedő (<i>permissive</i>)		mennyire tartja be a szülő a büntetéssel kapcsolatos ígéreteit, milyen mértékben kényezteti el gyermekét	(5)	
	Tekintélyelvű skálák (summa)			(12)
	Testi fenytés (<i>Physical Coercion Dimension</i>)	milyen mértékben hajlik a szülő a testi büntetések alkalmazására	(4)	
2. Tekintélyelvű (<i>authoritarian</i>)	Verbális ellenségesség / szidalmazás (<i>Verbal Hostility Dimension</i>)	milyen mértékben használja a szülő nevelési eszközként a verbális fenytést, szidalmazást	(4)	
	Indokolatlan büntetés / büntetési stratégiák (<i>Non-Reasoning/Punitive Dimension</i>)	milyen büntetési eljárásokat használ és azokat miként viszi véghez	(4)	
Irányító skálák (summa)			15	
3. Irányító (<i>authoritative</i>)	Melegség / bevonódás (Connection Dimension (Warmth & Support))	a szülő mennyire képes elfogadó, megértő együttérző légkörben nevelni gyermekét	(5)	
	Érvelés / magyarázatok (Regulation Dimension (Reasoning/Induction))	mennyire használja a szülő a nevelésben az érvelést, mennyire tartja fontosnak a következmények magyarázatát a nevelésben	(5)	
	Demokratikus részvétel (Autonomy Granting Dimension (Democratic Participation))	mennyire engedi a szülő, gyermeke akaratát, szükségleteit, kívánságait érvényesülni	(5)	

Intim Kötődés Mérése:

Intimate Bond Measurement; IBM (Wilhelm és Parker, 1988)

Az intim kötődés mérésére az IBM magyar változatát, az IBM-HU-t használtuk, melynek magyarra adaptálását Hadházi és Takács (2019) végezte. Ennek során igazolták az IBM kétfaktoros szerkezetét: a nemzetközi szakirodalommal egyezően (Wilhelm és Parker, 1988) a *Gondoskodás* (12 tétel) és *Kontroll* (12 tétel) dimenziókat különítették el. A *Gondoskodás* dimenzió melegséget, érzelmi és fizikai gondoskodást, figyelmet foglal magába, a *Kontroll* dimenzió dominanciát, tekintélyelvű viselkedést, tolakodást, kritikát tartalmaz. A mérőeszköz 24 tétel mentén vizsgálja, a kitöltő milyennek észleli a partnere iránta tanúsított attitűdjeit, viselkedését. A válaszadás 4-fokú Likert-típusú skálán történik, amelynél a „tökéletesen igaz” (3), „többnyire igaz” (2), „kismértékben igaz” (1) és „egyáltalán nem igaz” (0). A mérőeszköz tételei egyirányúak. A kapott pontértékeket (tételenként 0–3-at), skálánként kell összegezni, és az elérhető maximális pontszám dimenzióként 36. A két dimenzió mindegyike homogén és egymással negatívan korrelál. Vagyis minél inkább nő a kontroll egy intim kapcsolatban, annál inkább csökken a gondoskodás, és fordítva. A magyar adaptáció során a kérdőív megbízható mérőeszköznek bizonyult, jelen vizsgálatban is magas reliabilitást mutatott (*Cronbach- α Gondoskodás: 0,954, Kontroll: 0,907*).

Kapcsolati Elégedettség Skála:

Relationship Assessment Scale; RAS (Hendrick és mtsai, 1998)

A párkapcsolati elégedettséget mérő tesztnek Martos, Sallay, Szabó, Lakatos és Tóth-Vajna (2014) által validált 8 tételes, magyar változatát (RAS-H) használtuk. A kitöltő kapcsolatának jellemzőit 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán pontozza (1 – egyáltalán nem igaz, 5 – teljesen igaz). Minél magasabb a kitöltő összpontszáma, annál elégedettebb a kapcsolatával. A mérőeszköz igen népszerűnek számít a kapcsolattal való elégedettség mérésének területén, jó pszichometriai, értelmezhetőségi, érthetőségi tulajdonságait több kutatás igazolta. A kérdőív megbízhatósága jelen vizsgálatban is megfelelőnek bizonyult (*Cronbach- α : 0,918*).

Közvetlen Kapcsolatok Élményei Kérdőív:

*Experiences in Close Relationship's – Relationship Structures;
ECR-RS (Fraley, Heffernan, Vicary & Brumbaugh, 2011)*

A felnőtt kötődés korszerű mérésére alkalmas eszköz magyar adaptációját Jan-tek és Vargha (2016) végezte. A 10 tételes kérdőív különböző, felnőtt kötődési személyekre vonatkoztathatóak (anya, apa, pár, barát). Jelen vizsgálatban a sze-

mélyek apára, anyára, jelenlegi párjukra vonatkozóan is kitöltötték a kérdőívet (amennyiben aktuálisan nem volt párkapcsolata, az utolsó párkapcsolatukra gondolva). A vizsgálati személyek 7 fokú Likert-skálán pontozhatják, mennyire értenek egyet az adott állítással, ahol 1-egyáltalán nem ért egyet, 7-teljes mértékben egyetért. Jantek és Vargha (2016) faktorelemzéssel a kérdőív validitását, és megerősítették a ketfaktoros elképzelést: két dimenzió segítségével (elkerülés, szorongás) mér négy kötődési stílust (biztonságos, eláraszott, elkerülő, félelemteli). A magasabb szorongás és elkerülés értékek alacsonyabb általános jólléttel, kapcsolati elégedettséggel és megküzdési erőforrásokkal társulnak, valamint magasabb depresszió és párkapcsolati stressz értékekkel járnak együtt. A kérdőív megbízhatóságát megfelelőnek találtuk jelen vizsgálatban (Cronbach- α párra: elkerülés: 0,888, szorongás: 0,872; Cronbach- α anyára: elkerülés: 0,898, szorongás: 0,880; Cronbach- α apára: elkerülés: 0,870, szorongás: 0,823; (n=324)).

Connor-Davidson Reziliencia Kérdőív:

Connor-Davidson Resilience Scale; CD-RISC (Connor & Davidson, 2003)

Az eredetileg 25 tételes kérdőív magyar adaptációját Járai és munkatársai (2015) végezték. Ennek során a konfirmatív faktorelemzéssel kapott eredmények alapján a tesztet egy 10 tételes, egydimenziós reziliencia skálára rövidítették. A résztvevők 5-fokú Likert-skálán jelölhetik (0-egyáltalán nem igaz, 4-szinte mindig igaz) értékelhetik az egyes tételeket. A kérdőív a stresszel való sikeres megküzdést méri, minél több pontot el valaki (0-4 pont közötti értékek lehetségesek), annál magasabb rezilienciával rendelkezik. A kérdőív megbízhatósága jelen vizsgálatban megfelelő volt (Cronbach- α : 0,887; (n=324)).

Észlelt Stressz Kérdőív:

Perceived Stress Scale; PSS (Cohen és mtsai, 1983)

Az észlelt stresszt mérő kérdőív magyar adaptációját Stauder és Konkoly (2006) végezte. Ez azokat a gondolatokat, érzéseket vizsgálja, melyek az adott személy stresszészlelését jellemzi: arra kérdez rá, a résztvevő az elmúlt egy hónapban mennyi szubjektív stresszt élt át, mennyire tartotta kiszámíthatatlannak, kezelhetetlennek a mindennapjait. A kérdések egyszerűek, jól érthetőek, általános helyzetekre vonatkoznak. Az eredeti kérdőív 14 tételes, amelyen 5-fokú Likert-skálán (0-4) jelölheti a kitöltő, mennyire ért egyet az adott állítással. A fordított tételek átkódolása után az összegértékekkel megkaphatjuk az észlelt stressz globális mutatóját. A kérdőív megbízhatósága jelen vizsgálatban megfelelő volt (Cronbach- α : 0,767).

EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

A vizsgálati kérdések elemzése RopStat (Vargha, 2008) és IBM SPSS programcsomaggal történt. Az eredményeinket két fő pont mentén mutatjuk be: (1.) a PSDQ kérdőív összefüggéseit a szociodemográfiai mutatókkal, (2.) a PSDQ kérdőív többi kérdőívvel való viszonyának feltérképezéséhez a skálák és alszkálák (IBM, ECR-RS, RAS, CD-RISC, PSS) faktoranalitikus elemzését.

Összefüggések szociodemográfiai mutatókkal

A szociodemográfiai mutatókkal való összefüggések elemzése során a legtöbb változó normalitásának és szóráshomogenitásának szignifikáns sérülése ($p < 0,05$) miatt robusztus eljárásokat (például Welch-féle d-próba) használtunk.

A *nemi különbségek* vizsgálatakor leginkább a nevelési stílusok (saját és pár-részlet) között találtunk eltéréseket. A nők szignifikánsan több pontot értek el az önészleletben (*self*) az irányító stílus, melegség, érvelés, demokratikus részvétel skálákon, mint a férfiak. A férfiak magasabb értékeket mutattak a párészlelet (*other*) irányító stílus, melegség, érvelés, demokratikus részvétel skáláin. A részletes statisztikai eredmények a 4.sz. táblázatban láthatók.

4. táblázat. Nemi különbségek a szülői nevelői stílusban
(S: self, önmagára vonatkoztatott, O: other, párra vonatkozó észlelet)

PSDQ Skálák / alszkálák	Férfi		Nő		Hatás	Welch_d	f	p-érték
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Cohen d			
S_Irányító	3,91	0,34	4,30	0,43	-0,92	-5,55	34	0,000
S_Melegség	4,2	0,36	4,59	0,442	-0,90	-5,28	33,6	0,000
S_Érvelés	3,90	0,55	4,37	0,56	-0,84	-4,27	31,3	0,000
S_Demokratikus r.	3,64	0,51	3,95	0,55	-0,56	-2,92	31,6	0,01
O_Irányító	4,21	0,48	3,77	0,833	0,54	4,19	42,1	0,000
O_Melegség	4,53	0,51	3,99	0,87	0,63	4,86	41,7	0,000
O_Érvelés	4,21	0,64	3,80	0,99	0,42	2,99	38,3	0,01
O_Demokratikus r.	3,88	0,53	3,52	0,84	0,44	3,19	39	0,00

A *családi állapot* tekintetében szignifikáns különbségek vannak a pár nevelői stílusának észlelésében. A szóráshomogenitás sérülése miatt a Welch-féle robusztus próbát vettük figyelembe (*ld. 5. sz. táblázat*). A házasságban élők szignifikánsan irányítóbbnak (melegebbnek, érvelőbbnek, demokratikus részvétel-űbbnek) látják párjuk nevelési stílusát, mint a más kapcsolati státuszban (élet-társi kapcsolat, különélés, egyéb) élő személyek.

5. táblázat. A nevelői stílusok párészelete a családi állapot alapján
(O: other, párra vonatkozó észlelet)

PSDQ párészelet (other) alskála	Átlag a családi állapot szerint				Welch – d	p-érték
	Házasság	Élettársi kapcs.	Különélés	Egyéb		
O_Irányító	3,98	3,87	3,06	3,58	15,94	0,000
O_Melegség	4,22	4,19	3,23	3,61	17,07	0,000
O_Érvelés	4,01	3,92	3,00	3,77	13,92	0,000
O_Demokratikus részv.	3,70	3,51	2,94	3,34	10,72	0,000

Lakóhely, iskolázottság, anyagi helyzet, egzisztenciához való hozzájárulás, a pszichés kezelés módja szerint nincsen érdemi különbség az észlelt szülői nevelői stílusban sem önmagára, sem a párra vonatkoztatva, a magyarázott variancia hányadok nem érik el az elvártnak mondható szintet.

Az életkor, gyermekszám, gyermekek életkora és a PSDQ skálák között nem találtunk érdemi együttjárást, a korreláció minden esetben abszolútértékben 0,3 alatt maradt.

Faktoranalízis

Ahhoz, hogy megvizsgáljuk, a saját szülői nevelői stílus és a pár szülői nevelői stílusának az észlelése magyarázható-e egyéni és házastársi/párkapcsolati jellemzőkből – észlelt stressz, reziliencia, felnőtt kötődés a szülőkhöz és a párhoz, párkapcsolati elégedettség és intimitás – a kérdőívek skáláit és alskáláit faktoranalitikus elemzésnek vetettük alá.

Eredményeink szerint a KMO érték 0,751, a Bartlett-teszt szignifikáns ($\chi^2(136) = 2241,035, p < 0,001$), tehát a skálák nem mutatnak teljes függetlenséget. A közöttük lévő korrelációk alapján elfogadható faktorstruktúra tárható fel, amelyhez a Principal Axis eljárást választottunk Varimax rotációval. Az Anti-image korrelációk 0,5 vagy magasabb értékeket mutattak, illetve a komunalitások is meghaladták a minimálisan elvárható 0,25-ös értéket. A kialakított faktorstruktúra alapján a vizsgált skálák 5 faktor mentén rendeződtek el, a faktorok magyarázó ereje 52,339%-os volt. A teljes variancia 22,027%-át magyarázta az első faktor – a továbbiak lényegében azonos arányban, 6-9% közötti magyarázó erővel bírtak (ld. 6. táblázat).

6. táblázat. Az egyéni és párkapcsolati jellemzők alapján kialakított faktorok magyarázó ereje

Faktorok	Variancia %	Kumulatív %
1.	22,027	22,027
2.	9,288	31,315
3.	8	39,878
4.	6,238	46,116
5.	6,223	52,339

A Varimax rotáció utáni elrendeződés (*ld. 7. táblázat*) alapján megállapítható, hogy az első faktoron lévő IBM gondoskodás és a párkapcsolati elégedettség el-entéses, míg az elkerülés és szorongás pozitív együttjárást mutatott a párra vonatkozó tekintélyelvű nevelés skálával – illetve megegyező irányút a párra vonatkozó irányító nevelési stílus skálával.

A saját és a párra vonatkozó irányító, tekintélyelvű és megengedő skálák azonos irányú együttjárásokat jeleztek. A saját és a párra vonatkozó irányító és tekintélyelvű skálák korreláltak a párkapcsolati mutatókkal, míg a megengedő skálák csak egymással (pár- és önészlelet) mutattak együttjárást. Az első faktoron a párkapcsolati elégedettség, gondoskodás, kontroll, a felnőtt kötődés elkerülés és szorongás skálái, illetve a párra vonatkozó irányító és tekintélyelvű skálái jártak együtt. A felnőtt kötődés a szülőhöz elkerülés és szorongás skálái egymással kapcsolatot mutatnak, de a többi jelenséggel érdemi együttjárást nem tapasztaltunk a faktorstruktúra alapján (2. faktor). A saját és a párra vonatkozó tekintélyelvű és megengedő skálák pozitívan korreláltak (3. faktor). A rotáció utáni elrendeződés alapján azt mondhatjuk, hogy a reziliencia és az észlelt stressz jellemzően független az általunk vizsgált PSDQ kérdőív skáláitól (4. faktor). A saját és párra vonatkozó irányító és tekintélyelvű nevelési stílusok jártak együtt, ahol az irányító skálák negatív előjellel szerepeltek (5. faktor).

7. táblázat. Faktorok Varimax rotáció utáni elrendeződése
(S: self, önmagára vonatkoztatott, O: other, párra vonatkozó észlelet)

Skálák	Faktorok				
	1	2	3	4	5
Gondoskodás (IBM)	-0,912				
Párkapcsolati elégedettség	-0,875				
Pár_elkerülés (ECR-RS)	0,798				
Pár_szorongás (ECR-RS)	0,643				
Kontroll (IBM)	0,632				
O_ irányító	-0,565				-0,303
O_tekintélyelvű	0,521		0,382		0,324
S_ engedékeny			0,723		
O_ engedékeny			0,636		
S_tekintélyelvű			0,475		0,555
S_ irányító					-0,612
Anya_elkerülés (ECR-RS)		0,632			
Anya_szorongás (ECR-RS)		0,615			
Apa_szorongás (ECR-RS)		0,608			
Apa_elkerülés (ECR-RS)		0,601			
Reziliencia				0,748	
Észlelt stressz				-0,545	

Az eredmények összesítése alapján a vizsgálati kérdéseinkre a következő válaszokat adhatjuk:

1. A saját szülői nevelői stílus és a pár szülői nevelői stílusának az észlelése független az észlelt stressztől, a rezilienciától (4. faktor) és az anyához és apához való felnőtt kötődéstől (2. faktor).
2. A házastársi/párkapcsolati jellemzők, úgymint: a kapcsolattal való elégedettség, intimitás és párkapcsolati kötődés meghatározó tényezői a szülői nevelői stílusnak. 22,03%-os magyarázó erővel bír a pár irányító és tekintélyelvű szülői nevelői stílusa és a párkapcsolati elégedettség, intimitás és párkapcsolati kötődés (1. faktor), ahol a gondoskodás, a kapcsolati elégedettség és a pár észlelt irányító szülői nevelői stílusa negatívan korellálnak az észlelt kontrollal, felnőtt párkapcsolati szorongással és elkerüléssel valamint a pár észlelt tekintélyelvű szülői nevelői stílusával.

DISZKUSSZIÓ

A *szociodemográfiai változók* nevelési stílusokkal való összefüggéseinek vizsgálatakor – a korábbi kutatásokhoz hasonlóan (Winsler, Madigan, Aquilino, 2005) – a nemi különbségek esetében azt találtuk, hogy a nők hajlamosak voltak önmagukat inkább irányító nevelési stílusúnak (melegség, érvelés, demokratikus részvétel) ítélni, mint ahogyan a férfiak látták önmagukat. A férfiak párszerelete is megerősítette ezt, akik szintén magasabb értékről adtak számot a nőknél az irányító stílus skáláin. Ezek szerint az anyák saját és párjuk megítélése alapján is melegebb, érvelőbb és demokratikusabb nevelői stílust alkalmaznak, mint az apák.

Jelen vizsgálati eredményeink megegyeznek korábbi magyar mintán kapott vizsgálati adatokkal (Hadházi et al, 2021 *megjelenés alatt*), és hasonlóak Baumrind (1991) megállapításához (miszerint az anyák inkább irányítóak). Az anyák és apák nevelői stílusbeli különbségét egyrészt magyarázhatják azok a kutatási eredmények, amelyek nemi különbséget mértek az érzelemkifejezésben és érzelmekre adott válaszokban (ld. Dunstan, Anderson és Marks, 2015 összefoglaló munkáját). Ennek során a nők bizonyultak verbális és nonverbális szinten érzékenyebbnek és kifejezőbbnek. Másrészt, fakadhatnak kulturális sajátosságokból, a nemi szerephez fűződő viselkedésekből és elvárásokból (Hofstede, 2011). Ezek az eredmények felhívják arra a figyelmet, hogy mivel az anyák és az apák szülői nevelői stílusa bizonyos aspektusokban eltérhet, ezért ezt érdemes lehet szem előtt tartani a kutatások tervezésénél.

A családi állapot tekintetében azt tapasztaltuk, hogy a házasságban élők látták a párjukat leginkább irányítónak – azaz demokratikusan, melegséggel, magyarázatokkal nevelőnek – a gyermeküket egyedül, vagy élettársi kapcsolatban nevelő szülőkhöz képest. Ez az eredmény összecseng korábbi kutatásokkal (Kopp & Kovács, 2006; Lapierre, 2009; Robles, Slatcher, Trombello és McGinn, 2014), amelyek szerint a házasság meglehetősen sok pozitív hatást gyakorol a házasfelekre. Amellett, hogy korábbi eredmények alapján (Kopp & Kovács, 2006; Lapierre, 2009; Robles és mtsai, 2014) a házasságban élők jobb fizikai és mentális egészségi állapottal rendelkeznek, jelen kutatás szerint az optimális nevelési stílus választása és észlelése is jellemzőbb a házasságban élőkre, szemben az egyéb kapcsolati státuszokban lévőkkel.

A többi szociodemográfiai változó (szülők és a gyermekek életkora, a gyermekek száma, lakóhely, iskolázottság, anyagi helyzet, egzisztenciához való hozzájárulás, a pszichés kezelés módja) alapján nem találtunk különbséget az észlelt szülői nevelői stílussal sem önmagára, sem a párra vonatkozóan.

Az *első vizsgálati kérdésünkben* a saját szülői nevelői stílus és a pár nevelési stílusának észlelését befolyásoló tényezőket vizsgáltuk az egyéni sajátosságok mentén, úgymint az észlelt stressz, reziliencia, szülőkhöz való kötődés.

A faktoranalitikus elrendeződés alapján azt tapasztaltuk, hogy a reziliencia és az észlelt stressz egy faktort képeznek, és függetlenek a szülői nevelői stílustól. A két tényező együttjárása nem meglepő, hiszen korábbi indiai kutatási eredmények szerint értelmi fogyatékos gyermeket nevelő anyáknál a reziliencia és szülői stressz közepesen erős, negatív korrelációt mutat ($t=-0,685$), és a reziliencia 65%-ban bejósolta az anyai stressz mértékét (Arakkathara & Bance, 2020). Ugyanakkor mintánkon a rezilienciának az észlelt nevelői stílustól való függetlensége elgondolkodtató. Elképzelhető, hogy a reziliencia – mint dinamikus pszichoszociális folyamat, amely alkalmassá teszi az egyént a tartós nehézségek, vagy potenciális traumatikus események ellenére a pozitív pszichológiai alkalmazkodásra (Graber, Pichon & Carabine, 2015) – vagy csak nagyon közvetve fejt ki hatását, vagy csak áttételesen jelenik meg a nevelői stílusban. Az észlelt stressz esetében pedig elképzelhető, hogy mivel a mérőeszköz az utolsó egy hónapban tapasztaltakra fókuszál, az aktuális feszültség az olyan stabilabb jellemzőre, mint a nevelői stílus (Hakim-Larson, Parker, Lee, Goodwin, & Voelker, 2006), nem gyakorol érdemi befolyást. Olyan korábbi kutatásokat nem találunk, ahol közvetlenül az aktuális stresszt, vagy az állapotsszorongást vizsgálták volna a szülői nevelői stílusokkal összefüggésben. Azonban a vonásszorongás a pár irányító szülői nevelői stílusának észlelésével mutatott szignifikáns 0,3 feletti erősségű negatív korrelációt (Hadházi és mtsai, 2021).

A felnőtt, anyához és apához való kötődés szintén függetlenek voltak a saját és a pár szülői nevelői stílusának észlelésétől. Hadházi és Hajdu (2014) kutatásukban kiemelték és megerősítették, hogy a gyermekkorból hozott kötődési minták felnőttkorban jelentős interperszonális események, kapcsolatok hatására megváltozhatnak, a felnőttkori párkapcsolatban megtapasztalt kötődés felülírhatja a szülőkhöz fűződő gyermekkori kötődést. Lehetséges, hogy a szülők nevelési stílusának összefüggései szorosabban kapcsolódnak a jelenlegi/felnőttkori párkapcsolatban tapasztalt kötődéshez, mint a szüleikkel való felnőttkori kötődéshez. Ez magyarázhatja a vizsgálatunkban kapott, saját szülőkhöz való kötődés és a szülői nevelői stílusok közötti szignifikáns kapcsolat hiányát.

A *második vizsgálati kérdésünkben* a párkapcsolati jellemzők – a kapcsolattal való elégedettség, intimitás és párkapcsolati kötődés – magyarázó erejét tanulmányoztuk a szülői nevelői stílusra vonatkoztatva. Az azonosított 5 faktor a hatások 52,34 %-át magyarázza, ahol az első faktor 22,03 %-os magyarázó erővel bír. Az első faktoron belül a gondoskodás, a kapcsolati elégedettség és irányító szülői nevelői stílus negatívan korrelálnak az észlelt kontrollal, a párkapcsolati szorongással és elkerüléssel (bizonytalan kötődés) valamint a tekintélyelvű szülői nevelői stílussal. Az intim kötődés vizsgálata során már bizonyították a gondoskodás és a kapcsolati elégedettség kapcsolatát (Hadházi és Takács, 2019), amely most kiegészül a nevelői stílusokkal. Minél inkább gondoskodónak észleli valaki a párját, annál magasabb pontot ér el a kapcsolati elégedettség és irányító nevelői stílus skáláin. Minél magasabb a párkapcsolati szorongás és elke-

rülés, annál magasabb a pár részéről észlelt kontroll és a párnak tekintélyelvű szülőként való észlelése. Az optimálisnak tekinthető irányító stílus választása a szülői összhanggal, a gyermekek jobb alkalmazkodásával (Chao, 2001), és jobb kapcsolati minőséggel járt együtt, míg a kevésbé optimális (tekintélyelvű, megengedő) stílusok rosszabb kapcsolati jegyekkel társultak. Eredményeink így összhangban vannak Nanu és Nijloveanu (2015) tapasztalataival, akik szintén pozitív kapcsolatot találtak a biztonságos kötődés és az irányító nevelés stílus választása között. Millings és munkatársai (2013) szintén a biztonságos kötődés és irányító nevelői stílus között találtak kapcsolatot, ahol a párról való válaszkész gondoskodás bizonyult mediáló tényezőnek: a válaszkészség ennek megfelelően negatívan korrelált a tekintélyelvű és megengedő nevelői stílusokkal.

Tehát a bizonytalan párkapcsolati kötődés együttjár a párunk kontrollálóbbr társként és tekintélyelvűbb szülőként való észlelésével, míg a párkapcsolati elégedettség, gondoskodónak észlelt társ, annak irányító szülőként való észleletével jár együtt. Természetesen az összefüggés fordítva is igaz.

ÖSSZEGZÉS, KITEKINTÉS

A kutatás limitációjaként megemlíthető a reprezentativitás hiánya, a magas iskolázottsággal bírók túlsúlya, az átlag alatti jövedelemmel bírók alacsony részvétele, a jellemzően urbánus életvitel, a férfi-női vizsgálati alanyok számának egyenetlensége (jelentős az eltolódás a nők javára). Továbbá az önbeszámoló vizsgálati eljárás, az adatfelvétel online volta miatt a személyesség teljes hiánya, a társadalmi kívánatosságnak való megfelelésből adódó torzítással szintén számolni kell. A szülői nevelői stílusok vizsgálata során a kvantitatív mellett kvalitatív eszközök bevonása szintén pontosabb kép feltárására adna lehetőséget.

Ugyanakkor a korlátok figyelembevétele mellett hangsúlyoznunk kell, hogy a párkapcsolatban észlelt gondoskodásnak, elégedettségnek, valamint a bizonytalan párkapcsolati kötődésnek jelentős szerepük van a szülői működésekben. Ezen összefüggések különösen fontosak lehetnek a család- és párterápiával dolgozó szakemberek számára.

Eredményeink, a feltárt kapcsolatok felhívják a figyelmet a kutatási terület fontosságára, valamint a további, szülői nevelői stílust befolyásoló tényezők részletesebb vizsgálatának szükségességére.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozunk a kérdőívet kitöltő szülőknak, az adatgyűjtésben és toborzásban résztvevő KRE, Pszichológia szakán fejlődéslélektani műhelymunkát író egyetemi hallgatóknak.

Munkánk elkészültét a KRE, BTK, 20630B800 számú „Családi és egyéni protektív és vulnerabilitás faktorainak vizsgálata gyermek és serdülő korosztályban” című kutatási projekt tette lehetővé. Köszönetet mondunk dr. Clyde C. Robinsonnak, aki rendelkezésünkre bocsátotta a PSDQ kérdőívet.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alt, F. (1995). Előszó, In: C.G.Jung. *Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Arakathara, J.G., & Bance, O. L. (2020). Resilience as a predictor of parental stress among selected mothers of children with intellectual disability in Kerala, India. *The International Journal of Indian Psychology*, Volume 8, Issue 1, ISSN 2348-5396 (e)| ISSN: 2349-3429 (p)| 71- 79. DOI: 10.25215/0801.009
- Baumrind, D. (1971). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4(1), 1-103.
- Baumrind, D. (1991). Parenting styles and adolescent development. In J. Brooks-Gunn R. Lerner, & A. C. Peterson (Eds.), *The encyclopedia of adolescence* (pp. 746–758). New York, NY: Garland.
- Baumrind, D. (2013). Authoritative parenting revisited: History and current status. In R. E. Larzelere, A. S. Morris, & A. W. Harrist (Eds.) *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* (pp. 11-34). Washington, DC: American Psychological Association Press. doi:10.1037/13948002
- Baumrind, D., Larzelere, R. E., & Owens, E. B. (2010). Effects of preschool parents' power assertive patterns and practices on adolescent development. *Parenting: Science and Practice*, 10, 157-201. doi:10.1080/15295190903290790
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83–96.
- Buehler, C, Benson, M. J., & Gerard, J. M. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. *Journal of Research on Adolescence*, 16, 265-292. doi: 10.1111/j. 1532-7795.2006.00132.x
- Campana, K. L., Henderson, S., Stolberg, A. L., & Schum, L. (2008). Paired Maternal and Paternal Parenting Styles, Child Custody and Children's Emotional Adjustment to Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 48(3-4), 1–20. doi:10.1300/j087v48n03_01
- Chao, R.K. (1996). Chinese and European American mothers' beliefs about the role of parenting in children's school success. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 27(4), 403-423.
- Chao, R.K. (2001). Extending research on the consequences of parenting style for Chinese-Americans and European-Americans. *Child Development*, 72, 1832–1843.
- Cole, M., Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris.
- Cox, M. J., Paley, B., & Harter, K. (2001). Interparental conflict and parent-child relationships. In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development: Theory, research, and application* (pp. 249- 272). New York, NY; Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511527838.011

- Cummings E.M., Schermerhorn A.C., Davies P.T., Goeke-Morey M.C., & Cummings J.S. (2006). Interparental discord and child adjustment: Prospective investigations of emotional security as an explanatory mechanism. *Child Development*, 77, 132-152.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F. & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58, 1244-1257.
- DeLisi, M., Drury, A.J., & Elbert, M.J. (2019). The etiology of antisocial personality disorder: The differential roles of adverse childhood experiences and childhood psychopathology. *Comprehensive Psychiatry*, 92 . 1-6.
- Dunstan, D.A., Anderson, D.L., & Marks, A.D.G. (2015) Reliability of the Emotion-Related Parenting Styles Scale Across Gender and Parent Status Groups, *Early Education and Development*, 26:8, 1234-1250, DOI: 10.1080/10409289.2015.1039435
- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92, 310–330. 10.1037/0033-2909.92.2.310
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations; A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108-132. doi:10.1037/0033-2909.118.1.108
- Fili, E. (2016). Parenting Styles and Aggressive Behaviour Among Preschool Going Children. *International Journal of Academic Research and Reflection*, 4(2), 1-8.
- Fu, Y., Hou, X., Meng, H., Qiu, T., Qin, Q., & Li, T. (2013). Study on validity and reliability of the chinese version of parenting styles and dimensions questionnaire (PSDQ). *European Psychiatry*, 28(1), 1. 1368 Doi: 10.1016/S0924-9338(13)76413-7
- Gianesini, G. (2012). *Alexithymia dimensions and emotionally perceived parenting styles*. In M. Cusinato & L. L'Abate (Eds.), *Psychology of emotions, motivations and actions*. Advances in relational competence theory: With special attention to alexithymia (p. 243–268). Nova Science Publishers.
- Gottman, J.M., & Katz, L.F. (1989). Effects of Marital Discord on Young Children's Peer Interaction and Health. *Developmental Psychology*, Vol. 25, No. 3, 373-381
- Graber, R., Pichon, F. & Carabine, E. (2015). Psychological resilience. State of knowledge and future research agendas, Overseas Development Institute, Working Paper 425
- Hadházi É. & Takács Sz. (2019). Az Intim Kötődés Mérése (IBM-HU) kérdőív pszichometriai jellemzőinek bemutatása. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 20(4), 351–390.
- Hadházi É., Takács Sz., Csikós G., Homoki A., Czinkóczki A., Törő K., Kövesdi A. & F. Földi R. (2021). A szülői nevelői stílus azonosítására alkalmas Parenting Styles and Dimensions Questionnaire hazai alkalmazásával szerzett tapasztalatok. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 22 (2021) 2, 1–60, DOI: 10.1556/0406.22.2021.005 <https://akjournals.com/view/journals/0406/0406-overview.xml>
- Hakim-Larson, J., Parker, A., Lee, C., Goodwin, J., & Voelker, S. (2006). Measuring parental meta-emotion: Psychometric properties of the Emotion-Related Parenting Styles Self-Test. *Early Education & Development*, 17, 229–251. doi:10.1207/s15566935eed1702_2
- Hart, C. H., Nelson, D. A., Robinson, C. C., Olsen, S. F., & McNeilly-Choque, M. K. (1998). Overt and relational aggression in Russian nursery-school-age children: Parenting style and marital linkages. *Developmental Psychology*, 34(4), 687–697.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

- Kern, R. M., & Jonyniene, J. (2012). Psychometric properties of the Lithuanian version of the parenting styles and dimensions questionnaire (PSDQ): Pilot Study. *The Family Journal*, *20*, 205-214. Doi: 10.1177/1066480712439845
- Kooiman, C. G., Vellinga, S., Spinhover, Ph., Draijer, N., Triisburg, R. W., & Rooijmans. H. G. M. (2004). Childhood adversities as risk factors for alexithymia and other disorders of affect deregulation in adulthood. *Psychotherapy and Psychosomatics*, *73*(2), 107-507.
- Kopp, M., & Kovács, M.E. (2006): A magyar népesség életminősége az ezredfordulón. Semmelweis Kiadó, Budapest
- Kotchick, B. A., & Forehand, R. (2002). Putting Parenting in Perspective: A Discussion of the Contextual Factors That Shape Parenting Practices. *Journal of Child and Family Studies*, *11*(3), 255–269. doi:10.1023/a:1016863921662
- Kouros, C. D., Papp, L. M., Goetze-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2014). Spillover between Marital Quality and Parent-child Relationship Quality: Parental Depressive Symptoms as Moderators. *Journal of Family Psychology*, *28*(3), 315-325.
- Kwok, S., Cheng, L., Chow, B., & Ling, C. (2013). The Spillover Effect of Parenting on Marital Satisfaction Among Chinese Mothers. *Journal of Child and Family Studies*, *24*, 772-783.
- Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M., & Steinberg, L. (1996). Ethnicity and community context as moderators of the relations between family decision making and adolescent adjustment. *Child Development*, *67*(2), 283-301.
- Lapierre, T. A. (2009). Marital status and depressive symptoms over time: Age and gender variations. *Family Relations*, *58*(4), 404–416. doi:10.1111/j.1741-3729.2009.00562.x
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In: P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology*, *4*. (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Martins, C., Ayala-Nunes L., Nunes, C., Pechorro, P., Costa, E., & Matos, F. (2018). Confirmatory analysis of the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) short form in a portuguese sample. *European Journal of Education and Psychology* *11*(2). 77-91. Doi: 10.30552/ejep.v11i2.223
- Minuchin, P., Colapinto, J., & Minuchin, S. (2002): *Krízisről krízisre*. Animula: Budapest.
- Millings, A., Walsh, J., Hepper, E., & O'Brien, M. (2013). Good partner, good parent: responsiveness mediates the link between romantic attachment and parenting style. *Personality & Social Psychology Bulletin*, *39*(2):170-80. doi: 10.1177/0146167212468333.
- Nanu, E.D., & Nijloveanu, D.M. (2015). Attachment and Parenting Styles. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, *203*, 199–204. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.08.282
- Oroszné Perger, M. (2002). A szülői nevelési stílus. *Iskolakultúra*, *4*, 107–114.
- Olivari, M. G., Tagliabue, S., & Confalonieri, E. (2013). Parenting style and dimensions questionnaire: A review of reliability and validity. *Marriage & Family Review*, *49*, 465-490. doi: 10.1080/01494929.2013.770812
- Önder, A., & Gülay, H. (2009). Reliability and validity of parenting styles & dimensions questionnaire. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *1*, 508-515. Doi: 10.1016/j.sbspro.2009.01.092
- Repetti, R. L. (1987). Linkages between work and family roles. *Applied Social Psychology Annual*, *7*, 98-127.
- Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and

- permissive parenting practices. Development of a new measure. *Psychological Reports*, 77, 819–830. Doi: 10.2466/pr0.1995.77.3.819
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Touliatos, & G. W. Holden (Eds.). *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3. Instruments & index* (pp. 319 – 321). Thousand Oaks: Sage.
- Robles, T. F., Slatcher, R. B., Trombello, J. M., & McGinn, M. M. (2014). Marital quality and health: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140(1), 140-187.
- Sallay H., & Münnich Á. (1999). Családi nevelési attitűdök percepciója és a self-fejlődéssel való összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 99(2), 157-174.
- Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, 28(2), 212–241. doi:10.1177/0192513 × 06294593
- Tagliabue, S., Olivari, M. G., Miranda, M. C., Affuso, G., Bacchini, D., & Confalonieri, E. (2015). Memories of parenting styles and communicative processes in adolescence, *Family Science*, 6(1), 389–393. Doi: 10.1080/19424620.2015.1110192
- Topham, G. L., Hubbs-Tait, L., Rutledge, J. M., Page, M. C., Kennedy, T. S., Shriver, L. H., & Harrist, A. W. (2011). Parenting styles, parental response to child emotions, and family emotional responsiveness are related to child emotional eating. *Appetite*, 56, 261-264.
- Vargha, A. (2008). Új statisztikai módszerekkel új lehetőségek: a ROPstat a pszichológiai kutatások szolgálatában. *Pszichológia*, 28(1), 81-103.
- Weiss, L. & Schwartz, J. (1996): The Relationship between Parenting Types and Older Adolescents' Personality, Academic Achievement, Adjustment and Substance Use. *Child Development*, 67, 2101-2114.
- Winnicott, D. W. (2000). *Kisgyermek, család, külvilág*; Budapest, Animula.
- Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 20(1), 1–12. doi: 10.1016/j.ecresq.2005.01.007
- Wu, P., Robinson, C.C., Yang, C., Hart, H.C., Olsen, F. S., Portera, L.C., Jinb, S., Wob, J., & Wuc, X. (2002). Similarities and differences in mothers' parenting of preschoolers in China and the United States. *International Journal of Behavioral Development*, 26 (6), 481–491.